

Modernista jegyek Siófok 1960-as és 1970-es évekbeli építészetében

Dinnyés Adrienn

Belá Dániel

Konzulensek: Dr. Szabó Julianna és Varga Imre

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Tudományos Diákköri Konferencia, 2016

Urbanisztika Tanszék

Településkutatás

Modernista jegyek Siófok 1960-as és 1970-es évekbeli építészetében

Dolgozatunk témája a Siófokon 1960-as és 1970-es években épült modernista jegyeket hordozó építészeti örökség felkutatása, értékelése és katalogizálása. Ezen jelenleg még meglátatlan érték Siófokon összpontosítottan mutatkozik meg, kiváló lehetőséget nyújtva a vizsgálódásra. A folyamatos átépítések és bontások miatt pusztulófélben lévő épületállomány megőrzése jelenleg még megoldatlan.

Nyugat-Európában számos törekvést látunk az épített örökség megőrzésére és a jelenlegi városképbe történő integrálására. Ezzel szemben Magyarországon, Siófokon ezen épületek területfejlesztési szempontból parlagon hevernek, nyilvántartásuk hiányos, az ehhez kapcsolódó dokumentáció kutatására korlátozott lehetőségek állnak rendelkezésre.

Ezen épületek érték- és állagmegóvásának kezdeti, szükségszerű lépése a jelenlegi épületállomány felderítése, katalogizálása és a hasznosítási lehetőségek kidolgozása. Az ismertetés mellett jelen dolgozat kísérletet tesz egy értékvédelmi kataszter alapjainak kidolgozására. Önállóan felállított kategóriák segítenek az épületek rendszerezésében, amely iránypontja lehet a későbbi hasznosításnak.

Kutatásunk alapjait a helyszíni bejárás során gyűjtött információk, a hatóságok, helyi építészek, lakosok ismeretanyaga és a könyvtári, levéltári források alkotják.

A létrehozott katalógus segítséget nyújthat a Siófoki Önkormányzat által készítendő településfejlesztési koncepció kialakításához. Emellett a kutatás végeredménye a lehetséges turisztikai hasznosítást is felveti.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	- 3 -
Előszó	- 4 -
Bevezetés	- 4 -
A kutatási téma	- 5 -
Elméleti háttér	- 6 -
60-as, 70-es évek építészete Magyarországon	- 6 -
Budapesti változások	- 6 -
Balatoni fejlesztések	- 7 -
Siófoki jellegzetességek	- 11 -
Módszertan	- 13 -
A kutatás menete, módszertan.....	- 13 -
A kutatási módszer hibája.....	- 15 -
Az adatfeldolgozás menete.....	- 15 -
Az értékvizsgálat	- 16 -
Eredmények	- 18 -
Értékelés.....	- 45 -
Értékelések és következtetések	- 45 -
Összefoglalás.....	- 48 -
Irodalomjegyzék.....	- 49 -
Csatolmányok.....	- 50 -
Adatlapok	- 50 -
Típustervek.....	- 53 -

Előszó

Bevezetés

Siófok és a Balaton-környék 1960 és 1980 közötti építészetének vizsgálatát leginkább az 1956-os magyarországi események és a politikai következmények társadalmi, gazdasági hatásainak megismerésével érdemes elkezdni. A sztálinista terror elleni forradalom kezdeti sikere (II. Nagy Imre kormány megalakulása, tárgyalások a Szovjetunióval) után a szovjet politikai vezetés hátat fordított az egyezkedésnek, így az ország forradalma végül elbukott. Az 1956 novemberében kezdődő megtorlás után világossá vált, hogy az ország a küzdelemben egyedül maradt, a nyugati hatalmaktól nem várhatott segítséget. A kormány vezető szerepe végül elfogadottá vált, a megtorlás kegyetlenségének ellensúlyozására a kormány a nép életszínvonalának növelését elősegítő fejlesztési programokat indított. A vizsgált időszak építészetének különlegessége éppen ebből adódik. A Balaton környéki fejlesztések során tömegesen épültek fel új településrészek. A korszakra jellemző modernista jegyeket magában foglaló építészet ezért feltételezetten jól felismerhető módon, sok esetben máig ugyanolyan állapotban megtalálható Siófokon is. Siófok esetében azonban a tömeges jelenlét nem jelenti azt, hogy az évtizedek alatt kialakuló építészeti arculat meghatározó eleme egy a modernista jegyeket magában hordozó épület lenne. Éppen ellenkezőleg, a modernista szemlélet nem vált a kulturális identitás részévé. Siófok építészetére gondolva a 20. század eleji villák képe villan fel az elmékben, az a fajta építészet, mely ugyan szintén több Balaton-parti városban – Fonyódon, Balatonfüreden – is megjelenik, nem tölt be kiemelkedő építészeti szerepet a saját korszakát tekintve. Elsődlegesen az indok az lenne, hogy a századeleji villasorok és a Petőfi sétány turisztikailag fontos szerepet játszik a város életében, minden nyaraló turista találkozik vele, így egy szinten természetes, hogy ez az elsődleges, ami mindenkinek eszébe jut. Azonban az általunk vizsgált korszak építésze is jelen van és a legtöbb esetben ezeket az épületeket éppen a nyaralni vágyók lakják. Elmondható, hogy az emberek nem ismerik fel a korszakot meghatározó építészeti jegyeket, és a felismerés hiányában nem értékelik őket, pedig életük és nyaralásuk meghatározó élményeit ezek között az épületek között szerzik. Az általános igényen kívül, hogy a közösség a környezetét alkotó elemeket megismerje, a kutatás és vizsgálódás célja az, hogy a vizsgált időszakban épült épületek építészeti értékét felkutassa, felmérje és egyfajta rendszerbe

rendezze. Míg Nyugat-Európában ezt az értéket felismerik és helyén kezelik, addig a magyarországi viszonylatban ugyanez feledésbe merül. Az eltelt évtizedek alatt folyamatosan cserélődött az épületállomány, olyan jelentős épületek tűntek el, mint az Orion Bár¹ és a Sió Áruház². Az általunk vizsgált kisebb léptékű létesítmények – lakóházak, nyaralók, kiskereskedelmi egységek – még inkább veszélyeztetettebbek. Amennyiben az emberek nem ismerik fel időben a modernista épületek jelentőségét, azok végleg elpusztulnak.

A kutatási téma

Előzetes sejtések szerint a vizsgált építészeti időszakban nagyszámmal épültek modernista jegyeket hordozó épületek Siófokon. A kutatás elsősorban ezt a sejtést hivatott bizonyítani. Valójában hány épületről van szó, hol találhatóak, milyen állapotban vannak. Mi történt ezekkel az eltelt 30-50 évben. Hogyan lehetne a megtalált épületek segítségével rámutatni a korszak építészetének fontosságára. Milyenek is valójában ezek a modernista jegyek, milyen értéket hordoznak, és hogyan lehetne ezek segítségével megismertetni a korszak építészetét a közösséggel.

Elméleti háttér

60-as, 70-es évek építésze Magyarországon

Fontos megemlíteni, hogy nem elég csupán az adott kort figyelembe venni, hiszen Magyarország ekkor a szocialista blokk részeként politikai háttérének köszönhetően fejlődésében számos eltérést mutatott a nyugat-európai országokhoz képest. A felülről jövő elvárások az élet minden területét meghatározták, így az építészetre is óriási hatással voltak. A tervezés nagy állami tervezőintézetekben folyt. Központilag döntötték el, hogy a frissen végzett építészek melyik vállalatnál kezdhették el, általában két-három lehetőség közül megengedve a választást. Az építészet a hatalom kiszolgálásának egyik eszköze volt, egyszerű termelői, ipari tevékenységként tekintettek rá. Ezt támasztja alá a tény, hogy 1963 és 1988 között építész nem kapott Kossuth díjat, hiszen tevékenysége nem minősült művészetnek, ugyanakkor nem került a három T, a támogatás, tűrés, tiltás kategóriájába sem.

Annak ellenére, hogy a kormányzat erősen meghatározta az építészek munkáját, a fiatal építészgeneráció kihívásként tekintett a rájuk háruló feladatokra. A kor építészetét a gazdaságosság és a funkcionalitás, vagyis a strukturalista gondolkodás jellemezte.

Budapesti változások

A háborúk okozta súlyos károk helyreállítása a veszteségek és a kedvezőtlen politikai légkör árnyékában kezdődtek meg. Az újonnan jelentkező lakásigényeket a meglévő lakásállomány újrafelosztásával és a politikai rendszerbe nem illeszkedő családok kitelepítésével igyekeztek kielégíteni. A vidék mérsékelt ipari fejlődése miatt a Budapestközpontú gazdasági berendezkedés némileg enyhülni látszott. De a folyamatos, fővárosba irányuló betelepülések mellett az Európa szerte átrendeződött családszerkezet a második világháborút követő magas születési ráta továbbra is óriási lakáshiányt generált. Az átlagos 4, 5 fős családnagyság 2,2-re esett vissza, és ez a meglévő, rossz állapotban lévő lakásállomány felújítását, megduplázását követelte. Az akkori adatok alapján a lakások 50%-ában nincs fürdőszoba, és a fűtés állapota sem kielégítő. A gazdaságosan felújíthatatlan lakások száma majdnem elérte a negyvenezeret. A tervgazdálkodás a valóságtól elrugaszkodott szabályai alapján a tömegközlekedés és a

„tömeglakások” gyors fejlesztése kapott elsődleges prioritást a kor általános városrendezési tervében. A korszakot az előregyártott panelekből épített, többnyire tízemeletes, lakótelepi lakások átlagos 53 négyzetméteresre szabott lakásai jellemezték.

A megnövekedett járműforgalom és ugrásszerű személygépkocsi-állomány növekedése miatt az úthálózat nagymértékű kiépítése is szükségessé vált. Emellett a tömegközlekedés fejlesztése is kulcsfontosságúvá vált. Például a közmunkatanács javaslata alapján a Hungária-körút északi irányú befejezése és az Árpád-híd kiszélesítése. Mindez újfent alátámasztja, hogy az építészet fő feladatköre a lakáshiány és az infrastrukturális fejlesztések köré csoportosult. Mégis az, hogy számos műalkotás született, mely kreatív gondolkodással figyelemreméltó építészeti eredményezett, óriási érték. Bár az ötvenes évek végéig még elhúzódtak a tartalmában szocialista, formájában nemzeti, szocreál irányvonalat követő építkezések, már az ötvenes évek derekától születtek hatvanas évek nemzetközi színvonalú építészetét előrevetítő tervek. Máig a hatvanas évek egyik kiemelkedő teljesítményeként értékelhető Molnár Péter tisztán szervezett, funkcionalista épületegyüttese, az 1954-ben tervezett siófoki meteorológiai obszervatórium és megfigyelő állomás.

Magyarország sajátossága, hogy az 1956-os forradalom következtében kisebb törés következett be, rövid időre megszakadt a politikai irányadás. Ez az apró változás elegendő volt ahhoz, hogy a szellemi életben egyfajta nyitottság jelenjen meg. Az azt megelőző sztálini korról szemben ez sokkal inkább a remények, változások időszaka lett. Nagy fellélegzést jelentett, hogy az építészek ismét a modern építészeti formák és megoldások felé fordultak. A nyugat felé nyitás megkövetelte, hogy Magyarország az építészet terén is felvegye a versenyt, Európa többi országával, így egyfajta fejlesztési hullám kezdődött meg, melynek fő célpontja a Balaton volt.

Balatoni fejlesztések

A Balaton Közép-Európa legnagyobb tava. Már az ókorban felismerék a rómaiak a varázsát, és ma is az ország egyik legszínesebb tája, vonzó úticélpontja. Az első világháború után az ország legfőbb üdülőövezetévé vált, az 1949-es politikai változások során pedig robbanásszerűen megnövekedett az üdülők száma, noha az infrastrukturális

fejlesztés elmaradt. A fejlesztések iránti igény hatására a Balaton-környék fellendítésének érdekében létrehozták a Balatoni Intézőbizottságot, melynek vezetésére az Építésügyi Minisztérium Farkas Tibort nevezte ki. Főépítésként az ő feladata volt a területi tervezés és az építés irányítása. Olyan neves építészek közreműködésével sikerült megkezdeni a munkát, mint Polónyi Károly, aki a déli part főmérnökségét vállalta három évre a regionális tervezéstől a tervezői művezetésig. Így emlékezett vissza az akkori időszakra:

„Az 1956-ban szétesett bürokrácia viszonylag lassan restaurálódott. Ezt az időt ott, akkor sikerült jól kihasználnunk. A Balatoni Regionális Tervvázlattal sikerült megváltoztatnunk a kormányzatnak azt a szándékát, hogy a fekete-tengeri román és bolgár Aranypartokhoz hasonló idegenforgalmi övezetet létesítsünk, ahol a bennszülöttektől háborítatlanul költheti valutáját a nyugati turista. Ehelyett az egész régiónak, mint élő organizmusnak a megújítását tűztük ki célul, jól megválasztott beruházásokkal.”

Talán az egyik legfőbb szempont volt, hogy olyan épületeket hozzanak létre, melyek megfelelnek a helyiek elvárásainak, ugyanakkor kielégítik az ide látogató belföldi és külföldi turisták igényeit is. A tervezés során végig szem előtt tartották, hogy az infrastrukturális beruházások léptékében igazodjanak a balatoni környezethez. Annak ellenére, hogy a fejlesztésre szánt anyagi forrás meglehetősen kevés volt, hamar megjelentek a tó partján az apró építmények, melyek a Balaton-környék modernista építészetének úttörői voltak.

1957-ben kapta meg Farkas Tibor a rendeletet, hogy készítsen regionális tervvázlatot a Balatonra. A Balatoni Regionális Terv készítésekor fontos szempont volt a nagy lépték felől a kisebb felé haladás. A helyismeret és a regionális összefüggések figyelembevételével kerültek elhelyezésre az egyes épületek. Akkoriban nem volt bevett gyakorlat a települések fejlesztési koncepciójának kidolgozására, viszont gyorsan kellett elkészíteni azokat, hogy koordinálni tudják. Az első fejlesztési hullám körülbelül 1959-től 1963-ig tartott, mely során mutatott összefogott koncepció és összefogás, mely folyamatot Farkas Tibor menedzselte, nemzetközi szinten is elismertté vált. Mind a tervezés, mind a megvalósítás professzionális szervezés alatt folyt. A MÉSZ (Magyar Építőművészek Szövetsége) szervezésében több tucat építész (köztük Farkasdy Zoltán és Dragonits Tamás), a kor nagyjai vállaltak patronáló szerepet egy-egy településen. Jellemzően olyan szakemberek, akik helyismerettel, kötődéssel bírtak az adott helyen. A

mentori rendszeren keresztül minden tervező szakmai segítséghez, konzultációs lehetőséghez jutott.

1968-tól a rendezési tervek új hulláma indult meg, mely következtében a Balaton korábban elképzelhetetlennek hitt mértékben benépesült. A fejlesztések során magasabb célokat tűztek ki, a politika azt sulykolta, hogy minél több ember jusson nyaralóhoz. Kültérületi földosztás, parcellázás során óriási területek kerültek ki a művelés alól. A turistaforgalom néhány év alatt többszöröződött, a Regionális Terv koncepciója mentén az épületek száma megemelkedett. A Balatonpart képe bő tíz év alatt teljesen megváltozott.

Amikor az egész fejlesztést mai szemmel nézzük, egyfajta sajátos nosztalgia kerül elő. A tervezés fő mozgatórugója egy pragmatikus fejlesztés volt, ami az emberek szoros együttműködésére épült. Helyi lakosok, munkások, építészek, akár politikai szereplők szimbiózisban tudtak együtt alkotni, kommunikálni egymással. A balatoni fejlesztés korántsem volt olyan nagyléptékű, mint ami akkoriban a francia Riviérán, vagy a horvát és bolgár tengerparton történt. Nagyon kicsi beavatkozásokkal sikerült ezt a meglehetősen szétagolt régiót egységesen fejleszteni. Jó érzékkel találták meg a különböző léptékszintek (regionális lépték, települési lépték, épület szintű lépték) között a szoros kapcsolatot. Az egész fejlesztés óriási visszhangot kapott Európa-szerte, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy más államokban ezt a központosított fejlesztést nem tudták felvenni, csupán az államszocializmusban volt lehetséges. Tehát elmondható, hogy gazdaságtörténetileg ez a példa a szocializmus pozitív hozadéka volt.

A héjszerkezetek, típuszerkezetek, melyek a Balaton-parton először megjelentek Polónyi Károly (a Team Ten egykori tagja) nevéhez fűződnek, aki nagy sikert aratott ezekkel az épületeivel. Három évig dolgozott a balatoni régióban, és ez idő alatt kezdetben a leglátogatottabb üdülőhelyek központi helyeire idényjellegű épületek terveit készítette el. Társaival együtt fontos szempontnak tartották a környezet tiszteletben tartását, és hogy csak a legszükségesebb beavatkozással terheljék a természeti tájat (soft touch to the nature). A kisléptékű épületek a helyi építőanyagok felhasználásával készültek, hogy azok minél jobban tudjanak illeszkedni a balatoni tájba.

Az idényjellegű épületek tartószerkezeteit főleg üzemekben előregyártott vasbeton elemekből építették fel, melyek tervezésénél törekedtek arra, hogy minél kevesebb egyedi darabból álljanak, hogy azokat lehetőleg sokféle módon tudják majd kombinálni. A helyi anyagok használatának igénye megkövetelte, hogy a külső falakat az esetek nagy részében helyi terméskő borította. A belső válaszfalak téglából, deszkából, néha különféle színekre lefestett halászhálóból készült, a hullámpala héjazat pedig, pedig az épületek légmozgásának kedvezőbbé tételéért volt felelős. A hasonló szerkezet és anyagok ellenére a legkülönbözőbb igények kielégítésére alkalmas egyedi épületek születtek egymással szoros egységet alkotva.

Két év alatt számos épület épült meg, különböző használati igényeket ellátva, emellett sok más iparterves építész által készített terv született. Fontos összetartó elem volt, hogy azonos elveket követtek, mint például a könnyű acélszerkezetből való építkezés. A turizmus fellendülése azonban megkövetelte a további fejlesztéseket, sok más település is igényt tartott hasonló épületekre, így az Ipartervben a fénymásolatok áráért bárkinek odaadták a szerkezeti terveket, aki vállalta, hogy professzionális tervező szerkezettel végezteti a helyszínre való adaptálást. Ennek következtében sokfelé jelentek meg ilyen típusú épületek, ám színvonaluk nem érték el az eredetiekét.

„Ma persze azokra az épületekre se lehetek büszke, amelyeket én terveztem, műveztettem, és mind a hazai, mind a nemzetközi sajtóban elegánsan publikáltam. Az 1992-ben a BME zászlaja alatt rendezett alkotótábor témája volt: Marina-lánc a Balatonon. Szomorú volt végiglátogatni a felismerhetetlenségig eltorzított épületeket.” – emlékezett vissza Polónyi Károly.

Az 1956 utáni rövid fellelegzés után visszaállt a korábbi rendszer, a döntéshozatal mechanizmusa egyre bonyolultabbá vált, és az építészek egyre kevésbé tudták befolyásolni az eseményeket. A magántulajdon felső határát meghatározva, egy lakóépület és egy nyaraló (mely maximum három szobával rendelkezhetett) volt megengedett, melynek következtében nyaralóépítési hullám vette kezdetét. A nyugati turisták befogadására pedig szállodasorok épültek. „A Balaton mindenkié” populista jelszóval csábították a látogatókat, melynek következtében a Balaton túlterheltté vált, a zöldnek megtartani kívánt dombtetőket is elborították a nyaralók.

Magyarországon a turizmus a tizenkilencedik század végéig főleg Budapesthez és a környező megyei jogú nagyvárosokhoz kötődött. Komoly társadalmi nézeteltérések adódtak, hogy a Balatonra látogató nyaralók „kolonizálták” a partot. Hol jobb, hol sokkal inkább konfliktusos viszony alakult ki a helyi lakosok és a turisták között. Ha egyesével vizsgáljuk a partmenti településeket, különböző fejlődési utakat figyelhetünk meg. Az északi oldalon a gyógyvizekre üdülőtelepek épültek, mely generálta a további fejlődéseket, mint például Balatonfüred esetében. Az 1860-as években kiépítették a déli vasutat, mely megindította az fejlődést. 2 év múlva a Balaton vízszintje megváltozott, és a vize elöntötte a vasutat, emiatt megépítették a Sió csatornát, és így szabályozták a vízszintet. Akkoriban két métert engedtek, le, ami óriási beavatkozást jelentett. Fontos megjegyezni, hogy a napokban 40 cm-t tudnak játszani a vízszinttel, hogy az északi partokat ne öntse el a víz, és a déli partokon se jelentkezzen apadás.

Siófoki jellegzetességek

Az az óriási vízmennyiség lecsapolása miatt a déli parton egy apadási öv jött létre, ami legeltetésre alkalmatlan volt. Akkoriban a nagy földbirtokosok lehetőséget láttak a területekben, felismerték az üdülőtelepek igényét, és felparcellázták a sávot. Minden település sajátos fejlődést mutatott, melyben fontos szerepe volt a vasútnak, hiszen először a déli partra látogattak a budapestiek. Siófok kicsit kilógott a többi település közül, sokkal nagyobb figyelemhez jutott itt a modern építészet, mint más Balaton-parti településen. Siófok kereskedelmi terület volt kezdetektől fogva, kereskedők építettek nyaralókat, ők sokkal hamarabb magukkal hozták a modern építészet értékét, mint más települések más státuszú lakói. Tehát Siófokon már a 20-as években megjelentek a klasszikus modern nyaralóépületek, noha az akkori modern irányzatok képviselőit inkább a vidék és az alföldi tanyavilág érdekelte. Tehát Siófok modern épületei már a világháborúháború előtt megjelentek. Rendelkezett egy erős modern identitással, amire később építeni lehetett.

A Siófoki fejlesztések első hulláma kisebb léptékű volt. Amikor kinyitották a nyugati turisták felé a kapukat olyan épületekre volt szükség, melyek a megjelenő igényeket ki tudták elégíteni. Ennek elérése érdekében komoly, szigorú tervezési szándékkal éles

határokat húztak meg, hogy védjék a zöldterületeket és a szőlődombokat. Próbálkozás irányult afelé, hogy tevékeny üdülési kultúrát hozzanak létre, de ez a kezdeményezés vakvágányra futott. A villasor elé földsvárat húztak, és a 68-as újabb fejlesztések során itt épültek fel a szállodák végig a part mentén. Ma is megfigyelhető a városban, hogy a vasúttól északra és délre lévő területek jelentős eltérést mutatnak. Egyfajta kettős régió jött így létre, melynek egyik része az ősközségi kultúra, a másik pedig az újdonsült turisztikai szövet.

Mindezek mellett olyan jelenős épületek születtek, Siófokon, mint az Újságíró-üdülő Orion bárja, a Meteorológiai állomás a kikötőben, a Delta étterem, a Sió áruház, az Ybl-díjas Vénusz szálló, vagy éppen a siófoki szállodasor elemei, mint az Európa szálló (melynek különlegessége az alsó pillérváza, hiszen a szállodasor alatt rá lehetett látni a Balatonra), ami idejében külföldi újságokban is megjelent.

Azonban a 70-es évek kezdetén a város fejlődése korántsem olyan fordulatot vett, mint arra számítani lehetett. Az 1968-as várossá válás óriási lendületet adott Siófoknak, melyre a kommunális szakmákkal és az infrastrukturális fejlesztésekkel egyetemben szükség volt, hogy a város tényleg város legyen. Akkoriban elég sűrűn váltotta egymást a vezetőség, így egy olyan helyzet alakult ki, hogy ha volt is várostervezés, kevés elképzelés volt a város, a főépítész és a testületek részéről. Gyakorlatilag az intézmények tervezték a várost, így hiányoztak azok a korszakalkotó, az időnek megfelelő gondolatok, amelyek anyagi és egyéb szempontból szükségesek voltak.

Siófok abban a szerencsétlen helyzetben van, hogy a 60-as, 70-es években épült épületek 90%-át az utóbbi öt évben bontották le, a „maradék” hollétéről és állapotáról meglehetősen kevés információ és adat áll rendelkezésre.

Módszertan

A kutatás menete, módszertan

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Urbanisztika Tanszéke által szervezett településkutató táborban vettünk részt Siófokon 2016. augusztus 28. és szeptember 3. között. A tábor során Siófok Város Önkormányzatával együttműködve kezdtük meg a munkát. Az itt töltött hét alatt világossá vált, hogy felvetésünk helytálló, Siófok város számára hasznos és használható dolgozat készülhet. A választott témában még nem volt hasonló jellegű kutatás. Siófok Város Önkormányzata Építésügyi Hatósági Osztálya tájékoztatott bennünket, hogy az Önkormányzat tulajdonában nincs olyan összefoglaló, gyűjtő jellegű lista, amely rögzítené a vizsgát időszakban épült épületek adatait. Így bár volt egy sejtésünk, mellyel az Önkormányzat is egyetértett, miszerint városszerte nagyszámmal épültek az általunk keresett épületek, azokról nem rendelkezünk információval. Mivel az Önkormányzat tervtárának tartalma helyszínrajzi számok alapján rendszerezett, a kutatás eleinte gondolt, helyi, tervtári, levéltári módja megíúsult.

A kutatómunkát így más alapokról kellett elindítani. Helyszíni bejárást végeztünk a város területén belül. Ennek során a helyi lakosok és helyben nyaralók bevonásával további információt szereztünk arról, hogy hol érdemes kutatni. Jegyzeteket, fényképeket készítettünk, melyeket elektronikus módon archiváltunk.

A kutatás vizsgálati köre Siófok belvárosára, Balatonszéplak, Balatonszéplak-alsó, az ún. Ezüstpart és Aranypart, valamint Szabadifürdő területére terjedt ki. Az épületek rostálása első körben egyfajta benyomás alapján történt. Ez a benyomás a tanulmányaink során alakult ki bennünk. Ebben leginkább a felismert formai jellegzetességek, anyaghasználat, felület és térképzés tükröződik. Ezek a felismert jellegzetességek a következők voltak:

- előregyártott szerkezeti elemek
- lapostető
- kis hajlási szögű nyeregtető
- egyedi vonalvezetésű formák (törtvonalak, ívek)
- geometrikus elemek a homlokzaton és tömegalakításban
- kubusok
- nagy üvegfelületek
- lábakra állított épülettömeg

A Balatoni Regionális Történeti Kutatóintézet, Könyvtár helytörténeti részlegén további helyi viszonylatú városrendezési ismereteket szereztünk. Interjúkat készítettünk Szabó Katalin helytörténésszel, Halasiné Simon Marikával, Szira Istvánnal az önkormányzat munkatársaival, Pápay György építésszel, Sz. Nagy Zoltán építésvezetővel. Az interjúk során életpályájukról, munkájukról meséltek, visszaemlékezéseik alapján további útvonalakat realizáltunk.

Az Önkormányzat Tervtárában kutatómunkát végeztünk, a megtalált títustervek¹ igazolták kezdeti gondolatainkat, a felismert formai jellegzetességek megjelentek a korszak építészetében. A Tervtár az 1970-es évek közepétől őrzi a terveket, az általunk vizsgált időszakból nem álltak rendelkezésre dokumentációk. További munkáink során a megtalált épületek fizikai címéhez helyrajzi számokat rögzítettünk, ez alapján próbáltuk meg az építési körülményekre vonatkozó információkat beszerezni.

A Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltárához megkeresést intéztünk. A Siófokra vonatkozó tanácsi iratokban a kutatást nehezítette, hogy a levéltárban az építető neve, települése és az építésügyi eljárásban szereplő ingatlan típusának megnevezése alapján fellelhető iratok vannak. Mivel az érintett iratanyag a mai napig a hivatalos ügyintézés

kiszolgálási körébe tartozik, azok megtekinthetők, de nem másolhatók. A kutatást tovább nehezítette, hogy a tömeges építkezés során felparcellázott területeket és az újonnan kialakított utcákat átnevezték, a helyrajzi számokat újra kiosztották. A helyzetet tovább rontotta, hogy a számunkra fontos iratanyagot 318 dobozban tárolják, amelyek közül két ember egyszerre 8 dbot kérhet ki. A böngészés eredményessége ezen felül sem lenne biztosított. Az idő szűkössége és a távolság a levéltári kutatás sikertelenségéhez vezetett.

A levéltári kutatás hiányában a szakirodalom és különböző publikációk olvasásával bővítettük az eddig összegyűjtött ismereteinket és a szükséges dokumentumokat.

A kutatási módszer hibája

A vizsgált területen egységesen minden utcát bejártunk. A kutatásba bevett épületek közé kis hibahatárral kerülhettek be olyan épületek, amelyek ugyan hordoznak jellemző karaktert, mégsem tartoznak a kutatott témakörbe. Ugyanígy előfordulhat, hogy nem észleltünk és nem vettünk fel minden épületet a vizsgálati listánkra. Elképzeléseink szerint a tervdokumentáció ismeretében igazolttá vált volna a benyomásainkon alapuló keresgélés. A következtetéseket végül a kezdeti elgondolásaink és bejárás eredményeként létrejött, majd később pontosított adathalmaz alapján végeztük.

Az adatfeldolgozás menete

Az összegyűjtött adatokat, dokumentumokat és archivált fényképeket egy táblázatban rendszereztük. A rendszerezés szempontjai:

- Jelenlegi állapot (fotó)
- Archív fotó
- Cím
- Helyrajzi szám
- Megnevezés
- Építés éve
- Építész/ tervező
- Építtető
- Tulajdonviszony
- Funkció
- Hasznátsági fok
- Általános állapot
- Az épület építéstörténete
- Építészeti érték megnevezése
- Fotódokumentáció jegyzéke
- Irattári dokumentumok jegyzéke

Az épületek bemutatása vizsgálati adatlapokon történt.

Az értékvizsgálat

A szempontok közül külön érdemes foglalkozni az építészeti érték fogalmával. Mit tekinthetünk értéknek? Erre egyértelmű választ ad a Magyar Értelmező Szótár:

Érték (főnév): Elismert kiválóság; egy dolog vagy személy jósága, hasznossága, fontossága, ami az élet különböző területein magasabb szintű működéshez, hatékonyabb módszerekhez, nagyobb haszonhoz, több alkotáshoz, örömhöz, sikerhez vezet, és amit mások elismerése, viszonzásra méltónak tartanak, erény. (Ez a fontosság lehet valós, de lehet képzelt is.)

Az érték szubjektív, mindenki mást gondol értéknek. Ha sok ember egyezően elfogad valamit értéknek, akkor beszélhetünk általános értékről. Mindez egészen addig érték marad, amíg elhiszik azt, hogy az érték, illetve nem találnak valami annál is értékesebbet. Ezek alapján az érték mindenekelőtt szubjektív, az értékek rendszere hierarchikus szerkezetű. A kisebb csoportok, családok, közösségek, társadalmak által elfogadott értékek az általános értékek.

Az építészeti érték és az építészeti örökség fogalmát az OTÉK meghatározza:

Építészeti érték: az épített környezet minden olyan tárgyi és szellemi (építészettörténeti, építőművészeti, műszaki-tudományos) építészeti minőséggel rendelkező alkotásokban megjelenő értéke, amelyben a mindenkori társadalom - ezen belül a helyi közösségek - identitása és alkotóképessége fejeződik ki.

Építészeti örökség: Az épített környezet maradandó építészeti értéket is képviselő elemeinek (építmény, épületegyüttes, táj- és kertépítészeti alkotás) összessége – annak minden beépített alkotórészeivel, tartozékával és berendezésével együtt.

A közösség számára éppen azért nem jelent értéket a vizsgált építészet, mert nem tekintik értéknek. Ennek több oka is lehet. Egyrészt fakadhat az ismeretek hiányából. Az értékítélet a legtöbb esetben elsősorban az esztétikumon alapul. Bár mindenkinek más nyújt esztétikai élményt, az elméleti háttértudás bővítésével, a nézőpontok megismerésével módosulhat az értékítélet is. Másrészt a művészetek, az építészet megítélésében nagy szerepet játszik a kor, a történelmi tudat is. Előfordul, hogy az építészetet egy korral, politikai korszakkal azonosítjuk, így lesz a modernista jegyeket

hordozó 1960 és 1980 közötti építészetből egyszerűen „szocreál”. Megítélésében pedig leginkább a korszak iránti érzelmek tükröződnek vissza.

Minden századnak, évtizednek megvan a maga arculata, amely időben és térben egyedi, tehát soha azonosan nem ismétелhető meg. Politikai, gazdasági, művészeti téren is markáns változások kezdődtek az 50-es évek második felétől. Az építészetet meghatározó technikai és technológiai háttér is nagy mértékben megváltozott. Az építőipart államosították, nagyüzemivé vált. A téглаépítést felváltotta a betonépítés. Az építéstechnológia változásával megkezdődött az előregyártás, megjelent a fém- és könnyűszerkezetes építési mód. Egyre többféle építőanyag volt elérhető.

Az építészetet a funkcionalitás, a szerkezetszerűség, a modern anyag- és formaképzés jellemezte. Az építészet értelmezési köre kibővült, környezetvédelemre, az építésgazdaságra, az építésügyre, az építéspolitikára. A kialakuló új településrészek tervezése, megépítése kapcsán a városrendezés és városépítészet külön szakággá alakult. Az építészeti érdeklődés a korszerű formák felé fordult, az ezt reprezentáló épületek az ipari épületek, kórházak, szállók.

Az általunk felismert és értékesnek tartott karakterjegyek éppen olyan szubjektív véleményt képviselnek, mint minden más hasonló értékítélet. A rendelkezésre álló információ és tudás az építészet iránti érdeklődéssel párosulva képes lehet a szubjektív véleménybe objektív szemléletet ültetni.

Építészeti értéként a keresgélés során megtalált karakterjegy, épületrészlet, forma, anyaghasználat került meghatározásra. Ezek képesek a korszak építészetét a leginkább jellemezni, és ezek teszik különlegessé az épületeket.

Eredmények

A kutatás során összegyűjtött információ és adathalmazt a korábbiakban már részletezett módon egy egységes rendszerben, táblázatos formába rendeztük, az átláthatóság érdekében. A kialakított szempontok alapján az épületeket külön-külön megvizsgáltuk. A rendszer tovább bővíthető épületekkel és vizsgálati szempontokkal is, a kialakítással a további kutatómunka is könnyebbé válhat.

Jelenlegi állapotában ez a táblázat 45 épületet, épületegyüttest tartalmaz. Látható, hogy számos esetben hiányoznak adatok, leírások, archív felvételek, ezek egy része pótolható a jövőben, másik részük pedig sosem kerülhet beillesztésre. Az összehasonlítás érdekében azonban ezek a hiányzó adatok is fontosak lehetnek. Az értékvédelmi és felhasználási lehetőségek kidolgozásakor minél több információ áll a rendelkezésre, annál érdekesebb és értékeesebb szempontrendszerek állhatnak fel, legyen az csoportos használat vagy felújítás. Közös építéstörténeti bemutatás.

Az épületek a vizsgálati lefedettségből következően a vasút és a Balaton közé eső partszakaszok mentén, a városszerkezetben elszórva jelennek meg, jellemzően újabb építés házakkal és üres telkekkel körülvetve.

A vizsgált városrészekre elmondható, hogy nagyobb beruházások, újabb, az elmúlt 5-10 évben épült épületek nem jellemzők. Az épületállomány jelentős része az 1970 és 1995 közötti két és fél évtizedben épült. Ugyan az építkezés és az új beruházás nem jellemző, a felújítások az elmúlt években látványos beavatkozást jelentettek. Több épület esetén - nem csak az általunk vizsgált épületek esetén - készült terasz, teraszfedés, erkélybeépítés, bővítés az elmúlt években. A leginkább látványosabb beavatkozást azonban az eredeti, leginkább fa vagy fémszerkezetű ablakok műanyagra történő cseréje jelenti. Ezekről a változtatásokról megállapítható, hogy az eredeti építési stílustól eltérően készültek, az egységes homlokzati arculatot a legtöbb esetben elfedik vagy felismerését megnehezítik.

A változtatásokon azonban világosan látszik az a kezdeményezés és hajlandóság, hogy ezeket az épületeket a mai kor igényeinek megfelelő formában továbbra is használják. Ameddig az emberek nem ismerik fel és nem látják az értéket az épületekben, hasonló

módon fognak beavatkozni, holott elképzelhető, hogy ez a beavatkozás építészeti és a tulajdonos vagy használó igényeinek megfelelően elvégezhető.

A vizsgált épületek közül közel az összes nyaraló és lakóépület. Ezek között találhatóak egyszobás, egyterű, többszobás, többszintes és társas épületek, illetve nagyobb hotelek, szállók.

Az épületeket a siófoki tendenciákhoz hasonlóan jellemzően időszakosan, akkor is a májustól augusztus végéig tartó nyári szezonban használják. A használók maguk a tulajdonosok, azok ismerősei és barátai, de több kiadó, kibérelhető nyaraló és lakóépület található közöttük. Ennek oka az, hogy nem egy épület esetén nem alakítottak ki fűtésrendszert, a huzamosabb ott tartózkodás akadálya, hogy a terek elrendezése, a konyhák, fürdőszobák, hálók méretei nem megfelelőek.

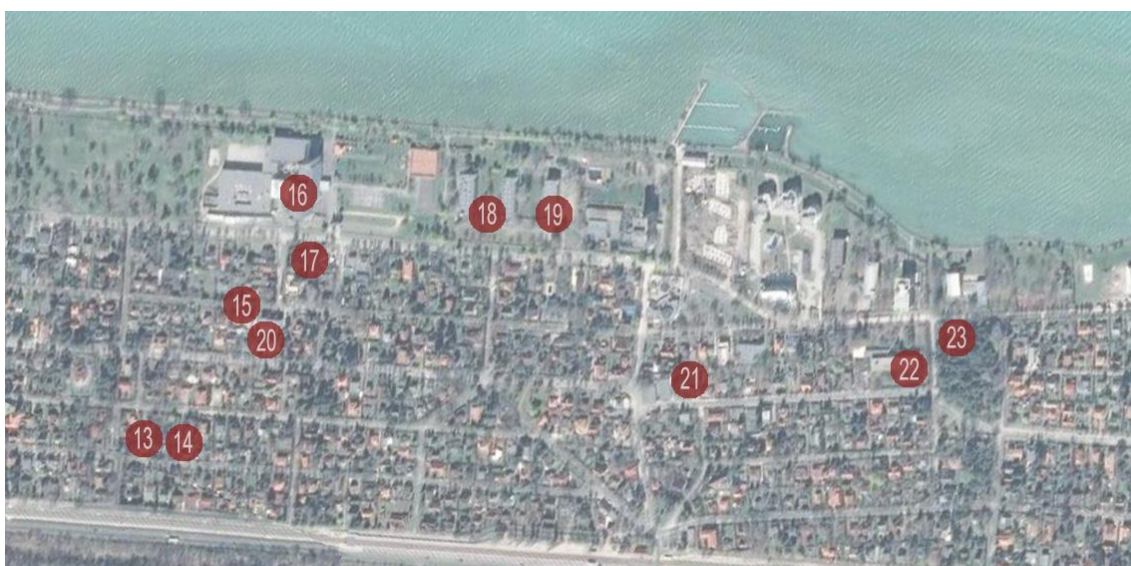
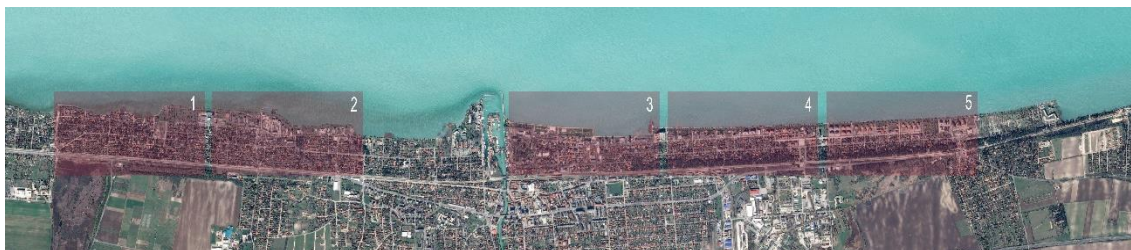
Állapotukat tekintve a kisebb épületek közepes vagy jó, felújított állapotúak. A nagyobb szállók és üdülőépületek között azonban a legtöbb már pusztuló, elhanyagolt, elhagyatott állapotban van. Ezek felújítását, védelmét kialakítani lehetne az első lépés. A további ütemezésben pedig elképzelhető egy az egész épületállományra kiterjesztett városi stratégia, amelyben rögzülnek a felújítás és hozzáépítés, bontás feltételei és lehetőségei.

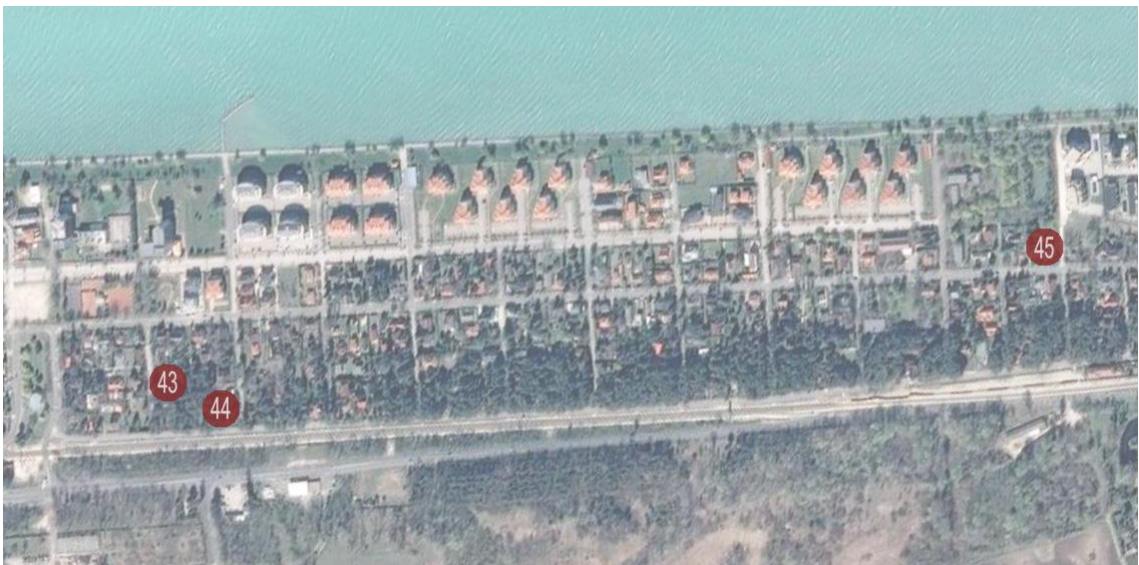
Az Tervtárban a városrendezési tervek között megtalált típusterveknek megfeleltethető épületeket, épületegyütteseket nem találtunk a keresett részen. A lakóépületek típusa sémája eltérő, a tervek azonban abból a szempontból egységesek, hogy többnyire többlakásos társas nyaralókról szólnak a nagyobb és komplexebb épületek, szállók és egy uszoda közelében.

A Callmeyer Ferenc és Rojkó Ervin féle Hétvégi házak, nyaralók című könyvben felfedezett nyaralótípusok kisebb-nagyobb eltérésekkel, vagy akár pontosan – mint a Mátyás király utca 5. szám alatti ház esetében is – megfeleltethetők egy-egy, vagy akár több épületnek is a siófoki partszakaszon.

Siófok partszakaszán belül a megjelölt területek lefedettségével végeztük a keresgélést. Látható, hogy a város egészét, illetve a partszakasz egyes részeit, mint Sóstó partvidékét és az Ezüstpart Sió-csatorna felé eső részét nem érintettük. A dolgozat tehát csak ezekről a területekről összegyűjtött információk alapján íródott. A továbbiakban a kutatást kiterjeszthető lehet a város és a part többi részére is.

A táblázat legfelső sorában jelzett számozás szerint mutatják a térképek az egyes épületek elhelyezkedését a városszöveten belül.

Vizsgálati szempont	1.	2.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Zichy Mihály tér 9.	Hungária u. 62.
Hrsz.	7849	8021
Megnevezés		
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony		magán
Funkció	intézmény	lakó
Használati fok		időszaki, jellemzően használaton kívüli
Általános állapot	közepes	közepes
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Tömegalakítás: kubusok összemetszése. Üvegtéglafal jelenik meg a homlokzaton.	Felemelt vezérszint, a tömegalakítás alapját a geometriai elemek képezik. Nagy üvegfelületek a homlokzatokon.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	3.	4.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Hungária u. 64.	Hungária u. 68.
Hrsz.	8015	
Megnevezés	nyaraló	nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán	magán
Funkció	lakó	lakó
Használati fok	időszaki, használt	jellemzően használaton kívüli
Általános állapot	jó, átlagos	közepes
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Egyszerű épülettömeg, lapostetős kialakítás. A terasz vonalvezetése leköveti a kívül-belül megjelenő füstelvezető törtvonalú kialakítását.	Épülettömeg kialakítása geometriai elemek felhasználásával. Fa, kő, tégl és könnyszerkezetes építési mód keveredése. A térképzés jellemzője a tömeg és a hiány ellentéte jellemző.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	5.	6.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Levendula u. 5.	Hungária u. 104.
Hrsz.	7870	
Megnevezés		nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán	magán
Funkció	lakó	lakó
Hasznátsági fok	időszaki, jellemzően használaton kívüli	időszaki, jellemzően használaton kívüli
Általános állapot	jó, átlagos	jó, átlagos
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Épülettömeg zárt, egy egységet alkot, a homlokzaton nagyfelület megnyitások, a terasz egybefüggő térrészt alkot a tömeg előtt. Geometriai, törtvonalú elemek és ferde falvégek használata.	Egyszer geometrikus tömegalakítás, lapostető használata. Törtvonalú falvéghasználat, újszerű formák használata: pl: terasz vonalvezetése.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	7.	8.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Hungária u. 101.	Babits M. u. 100.
Hrsz.	8072	8235
Megnevezés	nyaraló	
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán	
Funkció	lakó	lakó
Használati fok	időszaki, jellemzően használaton kívüli	időszaki, jellemzően használaton kívüli
Általános állapot	jó, átlagos	jó, átlagos
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Tömegalakítás: kubusok összemetszése. Törtvonalú geometriai elemek használata. Lapostetős kialakítás. Zárt tömeg, nyitott terasz.	Kubusok összemetszése, kémény jelentős hangsúllyal jelenik meg a főhomlokzaton, mint tömegformáló elem. Zárt, egységes, lapostetős kialakítás.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	9.	10.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Babits M. u. 98/b.	Klára u. 104.
Hrsz.	8169,8168	8226
Megnevezés		nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony		társas
Funkció		lakó
Használati fok		időszaki, jellemzően nem használt
Általános állapot		felújított
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Egyszerű tömegalakítás, kubusokból történő építkezés. Zárt tömeg, nyitott utcafronti főhomlokzat.	Szimmetrikus összemetszése két épülettömegnek. A tető hajlásszöge alacsony, a teraszon helyet kapó füstelvezetők a főhomlokzat központi formáló eleme. Törtvonalú geometriai elemek használata.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	11.	12.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Klára u. 64.	Klára u. 62/b
Hrsz.	8624	8621
Megnevezés	nyaraló	nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán	magán
Funkció	lakó	lakó
Használati fok	időszaki, jellemzően nem használt	időszaki, jellemzően nem használt
Általános állapot	felújított	felújított
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Az épülettömeg egyszer, geometrikus, a terazkialakítása egyedi, a tüzelőberendezés füstelvezetője hangsúlyos homlokzatképző elem.	Az épület tömegalakítás egyedi, két zárt térrész között egy nyitott üvegkubus szolgáltat kapcsolatot. Lapostetős kialakítású, egyszerű, geometrikus tömegalakítású.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	13.	14.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Klára u. 54.	Klára u. 48
Hrsz.	8609,8608	8603
Megnevezés	nyaraló	
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán	
Funkció	lakó	
Használati fok	időszaki, jellemzően nem használt	
Általános állapot	közepes	
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Lapostetős kialakítás, törtvonalú geometrikus elemek használata. Nagy üvegfelületek a homlokzaton.	Egyszer tömegalakítás: kubus. Lapostetős, zárt tömeg.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	15.	16.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Toldi M. u.	Liszt F. stny. 4.
Hrsz.	7689	7831/1
Megnevezés	nyaraló	Hotel Ezüstpart
Építés éve		1978-1983
Építész/tervező		Tillai Ernő + ZÁÉV
Építettő		
Tulajdonviszony	társas	magán
Funkció	lakó	kereskedelem szolgáltatás vendéglátás
Használati fok	időszak, jellemzően nem használt	használt
Általános állapot	közepes	jó, átlagos
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Törtvonalú geometriai elemek használata a tömeg és formaképzésben. A tetőhajlás alacsony. A tetőforma és teraszszegély vonalvezetése azonos. Ferde falvéghasználat.	A korszak építészetére jellemzően vasbeton szerkezetű. Az egyediségét a különleges formában gyártott és egyenként felhelyezett körkivágatú vasbeton erkélyelemek jelentik.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	17.	18.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Liszt F. u. 4.	Liszt F. sétány
Hrsz.	7788	7827
Megnevezés	üdülő és oktatási kp.	üdülő, SZOT I.
Építés éve		1972
Építész/tervező		Márton István (LAKÓTERV)
Építtető		
Tulajdonviszony		
Funkció	lakó kereskedelem szolgáltatás vendéglátás	kereskedelem szolgáltatás vendégátás
Használati fok	jellemzően nem használt	jellemzően nem használt
Általános állapot	közepes	pusztuló
Az épület építéstörténete		400 lakóegységes, 11 emeletes épület.
Építészeti érték megnevezése	Geometriai elemek használata a tömegalakításban, lapostetős kialakítás. Nagy üvegfelületek a homlokzaton.	Paneles építési mód használata, a szerkezetiség helyett az esztétikumra való törekvés jellemzi.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	19.
Jelenlegi állapot (fotó)	
Archív fotó	
Cím	Liszt F. sétány
Hrsz.	7827
Megnevezés	üdülő, SZOT II. III. IV.
Építés éve	
Építész/tervező	Márton István (LAKÓTERV)
Építtető	
Tulajdonviszony	
Funkció	kereskedelem szolgáltatás vendégátás
Használati fok	jellemzően nem használt
Általános állapot	pusztuló
Az épület építéstörténete	Három darab 200 lakóegységes, 4 szintes épület.
Építészeti érték megnevezése	Paneles építési mód használata, a szerkezetiség helyett az esztétikumra való törekvés jellemzi.
Adattári dokumentáció jegyzéke	

Vizsgálati szempont	20.	21.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Október 23. u. 34/a	Siófok u. 2-4.
Hrsz.	7690,7691	7510
Megnevezés	nyaraló	posta
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán	
Funkció	lakó	kereskedelem szolgáltatás vendéglátás
Használati fok	időszaki, jellemzően nem használt	folyamatos
Általános állapot	felújított	közepes
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Tetőhajlás alacsony, ferde falvégek használata. A tető vonalvezetése egyedi.	Lapostetős kialakítás, hangsúlyos üvegfelületek jelennek meg a homlokzaton. A bejárat felőli fedett tér hangsúlyát a sarki pillér fokozza.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	22.	23.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Deák F. stny 43.	Csongor-Deák-Badacsony-Helikon
Hrsz.	7492	7435
Megnevezés	Dunaú. Vasmű üdülője	üdülő
Építés éve	1970	
Építész/tervező	DUNAFERR	
Építtető	DUNAFERR	
Tulajdonviszony	magán	
Funkció	kereskedelem szolgáltatás vendéglátás	kereskedelem szolgáltatás vendéglátás
Használati fok	időszaki	
Általános állapot	pusztuló, folyamatos tatarozás	közepes
Az épület építéstörténete	A tervezett épületet a vasműtől származó anyagok és új technológiák felhasználásával építették. A kiszolgáló és személyzeti helyiségek kialakítása fontos szerepet kapott a tervezés során.	
Építészeti érték megnevezése	Vasbeton és acél elemek változatos felhasználása, a tetőszerkezetben, falakban, nyílászárókon és tartószerkezetben. Az alaprajzi elrendezés szimmetrikus, egy helyen egy folyosószakasz megtöri a zárt tömeget.	Lábakra állított épülettömeg. Egyter, egytömegű, kubusszer épület. A környezettel nyitott nagy üvegfelületekkel teremt kapcsolatot. Korszakra jellemző új formák használata.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	24.	25.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Mikes K. u. 2.	Mátyás k. u. 5.
Hrsz.	4409	4338
Megnevezés	családi ház	társasház/üdülő
Építés éve	1963/1964	
Építész/tervező	Nagy Károly	
Építtető		
Tulajdonviszony	magántulajdon	
Funkció	lakó	
Használati fok	folyamatos, időszakos	
Általános állapot	karbantartott	
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Lapostetős kialakítás, nagy üvegfelületek használata. A tömegalakítás geometrikus.	Függőfolyosós, az épület oldalán nyitott vasbeton lépcsőkkel közelíthetők meg a lakóegységek. Járható lapostetős.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	26.	27.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Petőfi stny 34.	Petőfi stny. 15.
Hrsz.	4295	4271
Megnevezés		Európa szálló
Építés éve		1965-1966
Építész/tervező		Polónyi Károly, Cziegler Endre
Építtető		
Tulajdonviszony		
Funkció		kereskedelem szolgáltatás vendéglátás
Használati fok		használt
Általános állapot		felújított
Az épület építéstörténete		Földszint + 13 emeletes szálloda, benne többnyire kétágyas, fürdőszobás szobákkal.
Építészeti érték megnevezése	Könnyszerkezetes építési technológia és a falazott szerkezetek keveredése jelenik meg. Lapostetős, egyszer, zárt tömeg.	Lábakon álló épülettömeg, a földszint beépítetlen volt, ma már beépített, közlekedni a beépített részen keresztül lehet.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	28.	30.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Tátra u. 11.	Tamási Á. U. 14.
Hrsz.	4428	4069
Megnevezés		nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező	Pordán H. Ferenc	
Építtető		
Tulajdonviszony		magán
Funkció	lakó	lakó
Használati fok		időszaki
Általános állapot	jó, átlagos	jó, átlagos
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Fa, téglá aníagok keveredése. Az épület tömegformálása geometrikus, a bejára és terasz kialakítása hangsúlyos a zárt tömeg mellett.	Lábakra állított egyszerű épülettömeg, alacsony hajásszögű tetővel.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	31.	32.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Ady E. u. 29.	Beszédes J. stny. 18.
Hrsz.	4016/4017	4109/1
Megnevezés	nyaraló	
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán (iker)	
Funkció	lakó	lakó
Használati fok	használt /időszaki	
Általános állapot	felújított	jó, átlagos
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Zárt épülettömeg, alacsony hajlásszögű tetőforma. Fa, falazott és kő szerkezetek használata.	Vasbeton szerkezetek használata. Zárt, kubuszer épülettömeg, főhomlokzatán nagyobb üvegfeület nyílászárókkal. Egyedi vízelvezetési megoldás.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	33.	34.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Vas Gereben u. 16.	Vas Gereben u. 15.
Hrsz.	4173/2	4170
Megnevezés	nyaraló	nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	társas	társas
Funkció	lakó	lakó
Használati fok	időszaki	időszaki, jellemzően nem használt
Általános állapot	jó, átlagos	jó, átlagos
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Kubusokból építkezik. Zárt épületömegek egymásra és egymás mellé illesztéséből fakad a forma. Vasbeton szerkezetek alkalmazása, lapostetős kialakítás.	Vasbeton szerkezetek használata. Zárt, kubusszer épülettömeg, főhomlokzatán nagyobb üvegfeület nyílászárókkal. Egyedi vízelvezetési megoldás.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	35.	36.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Szt. László u. 54.	Sziklai J. u. 8.
Hrsz.	4172	3878
Megnevezés	Villa Pool	Napórás ház
Építés éve		
Építész/tervező		Pordán H. Ferenc
Építtető		Koronczay István
Tulajdonviszony	magán	magán
Funkció	kereskedelem szolgáltatás vendéglátás	lakó
Használati fok	használt	időszaki, jellemzően nem használt
Általános állapot	felújított	közepes
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Egyedi tömegalakítására a tömegek kiemelése és besülylesztése jellemző. Sík felületek, alacsony hajlásszög tetőformák használata.	Lábakra állított, egyszerű, kubuszerű épülettömeg. Az oldalában az építtető órásmester által tervezett napóra található, rajta a felirat: "Az óra megállhat, az idő múlása soha."
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	37.	38.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Ady E. u. 55.	Beszédes J. stny. 42.
Hrsz.	3891/3892	4210
Megnevezés	nyaraló	nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán/iker	társas
Funkció	lakó	lakó
Használati fok	jellemzően nem használt	jellemzően nem használt
Általános állapot	felújított	jó, átlagos
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Tömegében egyszerű, zárt. Lapostetős kialakítású.	Tömegében kubusszerű, a homlokzatán loggiákkal. Lapostetős kialakítású.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	39.	40.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Berzsenyi D. u. 11.	Szt. László u. 75.
Hrsz.		4209
Megnevezés		nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony		magán
Funkció		lakó
Használati fok		jellemzően nem használt
Általános állapot		közepes
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Tömegalakítása egyszerű, zárt kubusokból áll. Lapostetős, lábazata kő, jellemző geometrikus mintázatú.	Egyszerű tömegalakítású, az épület zártságát a fedett terasz töri meg. Díszítésként geometrikus mintázatú kőburkolatot használtak.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	41.	42.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Szt. László u. 74.	Szt. László u. 81.
Hrsz.	3846	4221
Megnevezés	családi ház	lakóház
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán	társas
Funkció	lakó	lakó
Használati fok	használt	nem használt
Általános állapot	felújított	közepes
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Tömegalakítás a kubusok összemetszésén alapul. Homlokzatain eltérő síkok jelennek meg.	Az épület lábakra állított, egy teljes szintmagasságig felemelt. A két zárt épületrész között üveg homlokzatú lépcsőház kapott helyet.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	43.	44.
Jelenlegi állapot (fotó)		
Archív fotó		
Cím	Endrődy S. u. 4/b	Ady E. u. 77.
Hrsz.	3644	3632
Megnevezés	lakó/nyaraló	lakó/nyaraló
Építés éve		
Építész/tervező		
Építtető		
Tulajdonviszony	magán	magán
Funkció	lakó	lakó
Használati fok	jellemzően nem használt	
Általános állapot	közepes	jó, átlagos
Az épület építéstörténete		
Építészeti érték megnevezése	Geometrikus elemek használata a homlokzati nyílászárók kialakításakor. Zárt, lapostetős épülettömeg.	Az épülettömeg alakításában nem újszerű, de alacsony hajlásszögű nyeregetős. A külső fedett teraszok és bejárati rész egyedi elgondolású.
Adattári dokumentáció jegyzéke		

Vizsgálati szempont	45.
Jelenlegi állapot (fotó)	
Archív fotó	
Cím	Szt. László u. 184.
Hrsz.	3748/2
Megnevezés	nyaraló
Építés éve	
Építész/tervező	
Építtető	
Tulajdonviszony	magán
Funkció	lakó
Használati fok	időszaki
Általános állapot	felújított
Az épület építéstörténete	Az építéskor egy hátsó garázs is az ingatlan része volt. Jelenleg ez a garázs egy másik ingatlant képez. A földszinti részen kisebb átalakítást végeztek, megemelték a tetősíkot a nagyobb belmagasság érdekében.
Építészeti érték megnevezése	Félnyeregteretős, kétszintes épület. A főhomlokzaton teraszok, bent több szoba, fürdő, és egy nappali kapott helyet. A faszervezet lépcső és kandalló eredeti. Az épület tömegalakítására a geometrikus formák jellemzőek.
Adattári dokumentáció jegyzéke	

Értékelés

Értékelések és következtetések

Az épületek értékvédelmi szempontok szerinti kanonizálása egy hosszadalmas folyamat, ezen belül egy lehetséges első lépés a dolgozat elkészítése. Az épületek összegyűjtése, a tervtári, levéltári dokumentáció vizsgálata még a dolgozat elkészültével sem fejeződik be. Lehetnek olyan eddig felfedezetlen épületek, szempontok, amelyek nem képezik tárgyát a kutatásnak, ám ugyanakkor érdemesek a vizsgálatra. A kutatás folytatása javasolt, e dolgozat csak egy szándékolt kezdeményezés a folyamat elindítására.

Ahhoz, hogy az épületek összegyűjtésén, értékelésén túlmutatóan, a kutatás elején kitűzött cél megvalósítható legyen, meg kell vizsgálnunk, hogy Siófok városa hogyan tudja a kutatott építészeti örökséget a településfejlesztésen belül hasznosítani. Ehhez a kutatási téma kiterjesztésére, a látószög kiszélesítésére van szükség. Arra a feltett kérdésre, hogy hogyan lehetséges megismertetni a modernista jegyekkel bíró építészetet a közösséggel, ezzel pedig elősegíteni azt, hogy minél több szempontból megismerjék azt, és értéként kezelhessék a következő lehetséges válaszokat tárgyaljuk, a teljesség igénye nélkül, de a lehető legtöbb oldalt figyelembe véve:

A turizmus Siófok egyik legfontosabb gazdasági ágazata. Egy mobiltelefonos applikáció segítségével, egy adott tematika mentén kialakított (pl. kincskereső, túraútvonal, akadálypálya) sétaút egy esős napon is kikapcsolódási lehetőséget nyújthat az itt nyaralóknak, helyieknek egyaránt. Ismeretterjesztő kiadványok készítésével és ingyenes elhelyezésükkel a Főtéren, szállókban, apartmanokban további lehetőség kínálkozik a megismerésre.

Megfelelő várospolitikával a mostani arculat megváltoztatható egy egységes „brand” alakulhat ki, amely a várost egy új szemszögből mutatná be, de akár a jelenlegi „buliturizmusba” is beépíthető lehet. Több helyen feltűnő motívumok, egy jelképtár ebben is segíthet.

A helyi szintű megismerés már sokkal időigényesebb és kevésbé direkt módon is elképzelhető. Az oktatási tevékenység szerves részévé alakulva már egészen kiskortól a helyismeret részévé tehető. Az iskolákban létre lehet hozni helyismereti szakköröket, egy

tematikus képzés keretében, akár rendhagyó osztályfőnöki óra keretében a tudás bővíthető. A könyvtár és egyéb intézmények bevonásával tematikus napokon versenyek, vetélkedők szervezhetők. Különböző helyi rendezvények keretei közt bejárások valósulhatnak meg, akár még szervezett szakember idegenvezetésével is. A fesztiválokon kiállítások és workshopok keretében szélesebb körökben terjeszthető.

Annak érdekében, hogy ez minden, vagy akár csak egy is megvalósulhasson elengedhetetlenül szükséges, hogy az épületek megfelelő állapotban maradjanak fenn. Jelenleg az épületállomány egy része afféle retro stílusban felújítva, vagy helyreállítva a régi nagy nyaralókorszakot felidézve nyújt szolgáltatást, ilyen épületek például a Hotel Európa, a Hotel Ezüstpart Siófok és a Siófok Hotel Lidó. Ugyanakkor az ezüstpart több nagy szállodája, üdülője, így a SZOT üdülők is elhagyatottan állnak, miközben a környezetük is pusztul. A DUNAFERR üdülője jelenleg kisebb-nagyobb felújítások mellett matracszállásként üzemel. Ezekről az épületektől mintegy 200 méterre a parton folyamatosan új apartmanházak és szálláshelyek épülnek. Megfontolandó volna a városi vezetés, vagy a döntéshozók részéről, hogy a haldokló, ám építészetileg igen értékes épületeket renoválják az új építések helyett. A szükséges javítások, hozzáépítések elkerülhetetlenek, hogy a mára megváltozott igények teljes mértékben kielégüljenek, de ehhez szakemberek segítsége kérhető. A kisebb léptékű, nyaraló és lakóépületek állapota jobb, legtöbbjük időszakosan használják. Az állagmegóvás, a hozzáépítés kérdése ezek esetében is felmerülő problémát jelenthet. További kutatási témát jelenthetne összevetni az akkori és a mostani lakó és nyaralóigényeket. Mik az azonosságok, milyen jellegű eltérések vannak, milyen mértékű alkalmazkodás szükséges, mindez hogyan lenne kivitelezhető.

A lehetőségek között kell említést tenni arra vonatkozóan is, hogy mindez hogyan érne meg a városnak, a befektetőknek, az ingatlanok tulajdonosainak és az azokat használóknak. Megoldást jelenthetne egy, a felújításra vonatkoztató adókedvezmény bevezetése, egyfajta formális és anyagi segítségnyújtás a fenntartás költségeire és a fejlesztések finanszírozására. Előírás szerint lehetne mesteremberek segítségét kérni a felújításhoz. A mesterek képzéséről lehetne városi szinten gondoskodni. Hogyan lehetne vonzóvá tenni a meglévő építészeti örökséget a befektetők és különböző gazdasági szereplők számára.

Nem ez az egyetlen járható út, és az sem biztos, hogy éppen ez a megfelelő. Lehet, hogy csak egy része, vagy éppen semmi sem valósítható meg a javaslatokból a jövőben. Megismerés nélkül azonban ezek az épületek esélyt sem kapnak a fennmaradásra. Azután pedig csak megsárgult fényképekről és régen elmesélt történetekből fogunk tudni tájékozódni és emlékezni egy korszak – Siófok – modernista épületeire.

Összefoglalás

A dolgozat az 1960-as és 1970-es évek siófoki modernista épületek felkutatását és értékelését tűzte ki célul. Egyéni szempontrendszer és az előzetes ismeretek összességére alapozva kezdődött meg a kutatás. A helyszíni bejárások, interjúk során szerzett információk, adatok azután a téma szakirodalmának megismerése útján bővültek. Értékvédelmi és városfejlesztési szempontból kiemelten fontos egy rendszerezett adathalmaz létrehozása, mely aztán későbbi kutatások alapjául szolgálhat. Remélhetőleg a rendszerezés alapjai lehetőséget nyújtanak majd későbbi kiegészítések, változtatások hozzáadásához. Így a dolgozat eredménye a felállított szempontok szerinti rendszerezés és az adatlapok, melyeknek fontos a kezdeményező jellege, hiszen erre a területre összpontosítva ebben a témában eddig nem készült hasonló kutatómunka. Végül a kapott eredményeket felhasználva településfejlesztési szempontból kiinduló hasznosítási lehetőségek vázolják fel az épületállomány lehetséges jövőjét.

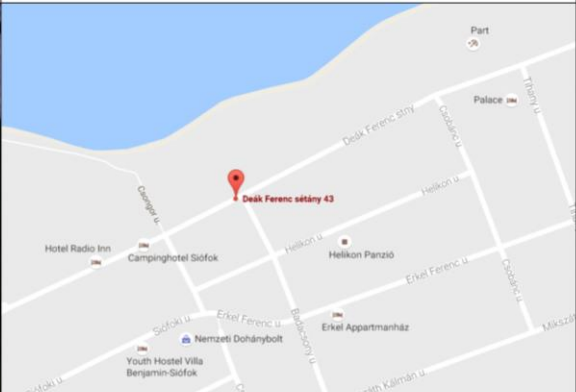
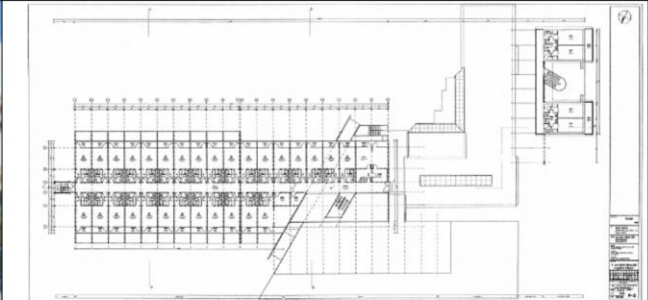
Irodalomjegyzék

- [1] M. Hejhál Éva: Delta étterem, Siófok, Műszaki Tervezés, 9. évfolyam, 11. szám, 41-43. o., 1969.
- [2] Tóth Béla: Nyaraló, Siófok, Magyar építőipar, 19. évfolyam, 1. szám, 62. o., 1970.
- [3] Callmeyer Ferenc, Rojkó Ervin: Hétvégi házak, nyaralók, Műszaki Könyvkiadó, 1972.
- [4] Kanyar József: Siófok – Várostörténeti tanulmányok, Felelős kiadó: dr. Gáti István, Siófok város tanácselnöke, 1989.
- [5] Építész-településtervező a perifériákon – Polónyi Károly retrospektív naplója, Műszaki Könyvkiadó, 2000
- [6] Marton Rozália DLA értekezése, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola, Budapest, 2014

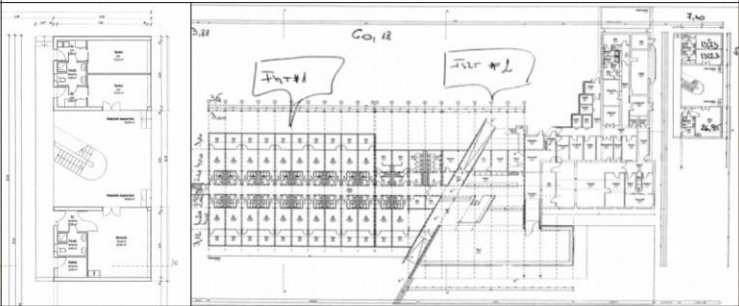
Csatolmányok

Adatlapok

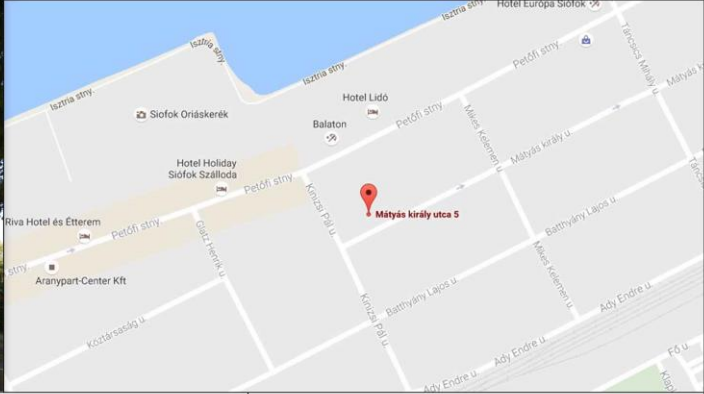
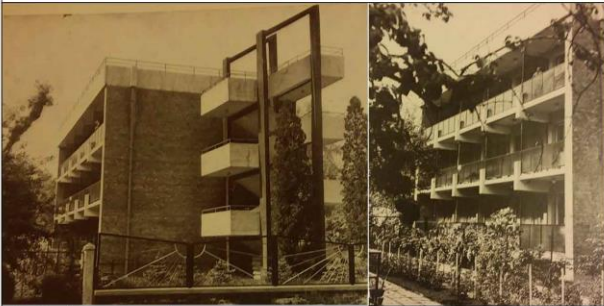
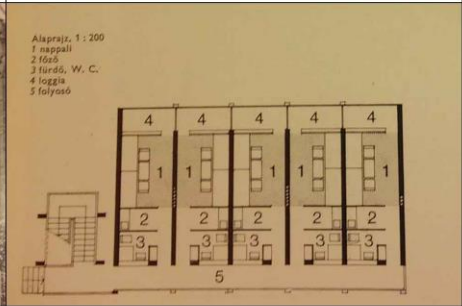
DUNAÚJVÁROSI VASMŰ ÜDÜLŐJE
8600 SIÓFOK, DEÁK FERENC SÉTÁNY 43. HRSZ.: 7492
TERVEZŐ: DUNAFERR
ÉPÍTÉS ÉVE: 1970 (BECSÜLT)

JELENLégi ÁLLAPOT	TELEPÜLÉSEN BELÜLI ELHELYEZKEDÉS
	
ARCHÍV FELVÉTELEK	ALAPRAJZ
	
ÉPÍTÉSTÖRTÉNET, AZ ÉPÜLET LEÍRÁSA Siófok Ezüstpart városrészében elhelyezkedő háromszintes szállodaépület a Balaton partjától számított első utcán terül el, korábban az erkélyről közvetlenül a tóra nyílt a kilátás. A hetvenes években igényesen megtervezett, a kor technikai színvonalát képviselő ingatlan. A szálloda téglalap alaprajzú, középfolyosós elrendezésű. A recepciós blokk az épület nyugati végében nyert elhelyezést. Innen nyílik az acél tartószerkezetes szerelt lépcsőház, az étterem és terasz. A folyosókról északi és déli irányba szobasor nyílik, mindegyikhez tartozik terasz is. A szobák méretezése jellemzően 23 m², de vannak családi meretű egységek is (40 m²).	
UTÓÉLET, JAVASLATOK Az egykor luxusigényeket kielégítő szálloda mára kempinghotellé alakult át. Összes épületszerkezetét karbantartás nélkül hagyták, bár az épület sajátos hangulata még ma is sok látogatót vonz. Jelenlegi tulajdonosa érdekelt a felújításban és elmondása szerint is rajong az épületért.	

DUNAÚJVÁROSI VASMŰ ÜDÜLŐJÉNEK KISZOLGÁLÓ ÉPÜLETE
 8600 SIOFOK, DEÁK FERENC SÉTÁNY 43. HRSZ.: 7492
 TERVEZŐ: DUNAFERR
 ÉPÍTÉS ÉVE: 1970 (BECSÜLT)

JELENLEGI ÁLLAPOT	TELEPÜLÉSEN BELÜLI ELHELYEZKEDÉS
	
ARCHÍV FELVÉTELEK	ALAPRAJZ
	
ÉPÍTÉSTÖRTÉNET, AZ ÉPÜLET LEÍRÁSA	
A háromszintes szállodaépülettel párhuzamosan elhelyezett kétszintes szolgálati szálláshely az építés korában magas színvonalú igényes, modern épületnek számított. A személyzeti szállás vasbeton pillérvázás téglalapú, ívesen hajlított egyedi acél tetőszerkezettel ellátott épületszárny. Külső nyílászárói és az épület homlokzati burkolata is egyedi tervezésű. A ferde tengelyű lépcsőháza a fő épületszárny hasonlóan szerkesztett lépcsőkarára emlékeztet.	
UTÓÉLET, JAVASLATOK	
A tömördek mennyiségű vasban valaki több fantáziát látott, mint az épületben, így a tetőszerkezet legtöbb elemét elhordták, az épületszerkezetek hiánya azonban szembetűnően megmutatkozik az épületen. A szállodaépületet használják idényszerűen, de a kiszolgáló épület jelenleg inkább csak raktárként funkcionál.	

TÁRSAS NYARALÓ
 8600 SIÓFOK, MÁTYÁS KIRÁLY UTCA 5. HRSZ.: 4338
 TERVEZŐ: LINK PÉTER, LŐRINCZY GYULA, VÁCZI IMRE
 ÉPÍTÉS ÉVE:

JELENLEGI ÁLLAPOT	TELEPÜLÉSEN BELÜLI ELHELYEZKEDÉS
	
ARCHÍV FELVÉTELEK	ALAPRAJZ
	
ÉPÍTÉSTÖRTÉNET, AZ ÉPÜLET LEÍRÁSA	
A 15 lakásos társasüdülő függőfolyosós elrendezésű. A függőfolyosók az épület végfalánál elhelyezett szabad lépcsőkön közelíthetők meg. Az épület három szintes. A lakások előteréből nyílik a főzőfülke, beépített bútorral. Az előszobából nyílik a zuhanytálcával, mosdóval felszerelt fürdőszoba, WC. A főző előteréből közelíthető meg a lakószoba, előtte loggiával. Az épület végfalai burkolótéglával készültek, az oldalfalak kőporos dörzsölést kaptak. A tetőszerkezet járható lapostető. A nyílászáró szerkezetek anyaga fa, minden lakásban egy-egy beépített szekrényt helyeztek el.	
UTÓÉLET, JAVASLATOK	
Publikálva megjelent Callmeyer Ferenc és Rojkó Ervin Hétégi házak, nyaralók című könyvében, a Műszaki Könyvkiadó gondozásában 1971-ben. Egy szintet magastetős kialakításban ráépítettek. A szükséges átalakításokat a lépcsőn is elvégezték.	

Típustervek

